

Vriendenstichting – vriend of financier?

Een stedelijk museum vraagt aan zijn vriendenstichting een jaarlijkse bijdrage voor het huren van een extern depot, nadat de gemeente eenzelfde verzoek heeft afgewezen. Het bestuur van de vriendenstichting honoreert het verzoek. Enige jaren later vraagt het museum aan de vriendenstichting ook een bijdrage voor de restauratie van een kunstwerk waarvan de stichting eigenaar is.

Vraag aan de Ethische Codecommissie

De Nederlandse Federatie van Vrienden van Musea (NFVM) legt de commissie de volgende vraag voor: Is het in overeenstemming met de Ethische Code dat een museum aan een vriendenstichting die ook eigenaar is van een deel van de collectie een bijdrage vraagt voor een extern depot en restauraties?

Advies van de Ethische Codecommissie

De commissie acht dit niet in strijd met de Ethische Code. Ze weegt mee dat de gevraagde bijdragen passen binnen de statutaire doelstelling van de vriendenstichting. Bovendien is het bedrag niet zo hoog dat deze stichting daardoor in moeilijkheden raakt.

De commissie heeft tijdens haar onderzoek geconstateerd dat tussen de vriendenstichting en het museum geen bruikleenovereenkomst bestaat en ook geen ander document dat hun rechtsverhouding regelt. De commissie acht een dergelijke vastlegging om twee redenen noodzakelijk. Het vloeit voort uit de algemeen aanvaarde maatstaven voor documentatie (artikel 2.20 van de Ethische Code), waaronder de vereiste vastlegging van onder meer de herkomst van museumobjecten. Vastlegging draagt er bovendien

aan bij dat vriendenstichting en museum weten wat ze van elkaar kunnen verwachten.

Advies inzake bijdrage depot door vriendenstichting

1. Vraagstelling

De Nederlandse Federatie Vrienden van Musea (de "NFVM") heeft op 18 maart 2017 advies gevraagd over het volgende. Een stedelijk museum heeft in 2014 aan zijn vriendenstichting gevraagd een jaarlijkse bijdrage van € 3.600 te betalen in de kosten van huur van een extern depot. Externe depotruimte was nodig, omdat het depot van het museum te klein werd door groei van de collectie. De vriendenstichting is eigenaar van ca. 15% van de collectie van het museum; de overige collectie is eigendom van de gemeente en enkele particulieren. Een eerder verzoek tot een bijdrage aan de gemeente was afgewezen, reden waarom het museum zich tot de vriendenstichting wendde. Het bestuur van de vriendenstichting heeft het verzoek om een bijdrage in 2014 gehonoreerd.

Nadat het museum in 2017 een bijdrage van € 3.000 aan de vriendenstichting vroeg voor de restauratie van een kunstwerk dat eigendom was van de vriendenstichting, heeft de vriendenstichting de casus aan de NFVM voorgelegd. De NFVM heeft aan de commissie gevraagd of het in overeenstemming is met de Ethische Code dat een museum aan een vriendenstichting die tevens eigenaar is van een deel van de collectie, een bijdrage vraagt voor een extern depot en voor restauraties.

2. Werkwijze

De Commissie heeft in haar vergaderingen van 12 juni 2017, 4 september 2017, 27 november 2017 en 19 februari 2018 deze vraag besproken. Op 26 maart 2018 heeft een delegatie van de commissie gesproken met de voorzitter van de NFVM, twee bestuursleden van de vrienden stichting en de directeur van het museum. De Commissie heeft in haar vergadering van 4 juni 2018 deze uitspraak vastgesteld. De commissie was als volgt samengesteld: mr. R.W. Polak (voorzitter; niet aanwezig op 27 november 2017), mevr. drs. H. Berg, prof. dr. Th.M. de Boer, prof. dr. W. Modest (vanaf de vergadering van 4 september), mevr. drs. L. Pelsers, en drs. S.C.G.T. Scholten (tot en met de vergadering van 12 juni), mevrouw M. Ruiter (vanaf de vergadering van 19 februari 2018). Mevr. drs. A.C. Kieskamp trad steeds op als secretaris. De Commissie heeft ingevolge artikel 15 van haar reglement de Organisaties per email d.d. 23 februari 2018 in kennis gesteld van haar voornemen advies uit te brengen en de Organisaties in de gelegenheid gesteld hun visie op de hierboven geformuleerde vraag van de NFVM kenbaar te maken. Daarop heeft geen van de Organisaties inhoudelijk gereageerd. De Commissie heeft ingevolge artikel 21 van het reglement de NFVM in de gelegenheid gesteld de Commissie in te lichten over feitelijke onjuistheden in dit advies. De Commissie heeft dit advies op 4 juni 2018 vastgesteld.

3. Regelgeving met betrekking tot vriendenorganisaties

De Ethische Code bevat over de relatie tussen een museum en een vriendenvereniging slechts één bepaling, namelijk artikel 6.8. Dat luidt als volgt:

6.8 Ondersteunende organisaties in de gemeenschap

Musea scheppen gunstige randvoorwaarden voor ondersteuning door de gemeenschap (bijvoorbeeld vriendenorganisaties en andere ondersteunende instellingen) en geven zich rekenschap van dergelijke bijdragen en stimuleren harmonieuze betrekkingen tussen de gemeenschap en de museummedewerkers.

De commissie acht in het kader van deze adviesaanvraag ook van belang artikel 2.20, dat als volgt luidt:

2.20 Documentatie van collecties

Museale collecties worden gedocumenteerd overeenkomstig algemeen aanvaarde maatstaven. De documentatie behelst een volledige identificatie en beschrijving van elk object, zijn context, provenance, conditie, behandeling en huidige standplaats. De gegevens worden bewaard in een veilige omgeving en voorzien van zoeksystemen die toegang verschaffen tot de informatie aan museummedewerkers en andere toegelaten gebruikers.

4. Feiten

Uit de statuten van de vriendenstichting blijkt dat haar doel is, samengevat, het bijeenbrengen van gelden teneinde voorwerpen voor de collectie te kopen, of het museum op andere wijze te steunen op gebieden waarvoor het museum zelf niet de financiële middelen heeft. Het museum en de vriendenstichting zijn het erover eens dat schenkingen die derden aan het museum doen 'automatisch' eigendom worden van de vriendenstichting en vervolgens in bruikleen worden gegeven aan het museum. Noch aan de 'automatische' eigendomsoverdracht, noch aan de bruikleen ligt een schriftelijk stuk ten grondslag. Tijdens de hoorzitting van 26 maart 2018 heeft de directeur van het museum toegelicht dat het museum vanaf 2013 een negatief resultaat had en dat dit een rol heeft gespeeld bij het vragen 3 van de bijdrage. Het museum beschouwt de bijdrage als een tijdelijke situatie. Sinds 2017 is het resultaat weer positief, zodat het museum nu met de vriendenstichting in gesprek is over beëindiging van de bijdrage.

Van de zijde van de vriendenstichting is toegelicht dat de gevraagde bijdrage uit haar lopende (contributie)inkomsten kan worden gedragen. De stichting teert daardoor niet in. De aanwezigen hebben verder toegelicht dat de collectie van de vriendenstichting door schenkingen en door aankopen telkens groeit. Doordat het museum niet alleen een bijdrage in de kosten van een extern depot maar soms ook een bijdrage in de restauratiekosten aan de vriendenstichting vraagt, bestaan er bij de vriendenstichting zorgen over de vraag of ze haar bezit wel kan blijven betalen.

5. Het oordeel van de commissie

Het gaat hier primair om de vraag of een museum dat aan een vriendenstichting, tevens eigenaar van een deel van de collectie, een bijdrage vraagt voor een extern depot en restauraties, in strijd handelt met de norm dat musea gunstige randvoorwaarden scheppen voor ondersteuning door de gemeenschap en harmonieuze betrekkingen met de gemeenschap stimuleren. De commissie heeft vastgesteld dat het externe depot zal dienen voor de collectie die eigendom is van de vriendenstichting. Hoewel uit het regelend burgerlijk recht voortvloeit dat de bruikleenemer in beginsel de kosten van bewaring draagt (artikel 7A:1781 BW), mag de bruikleenemer daarvoor een bijdrage vragen aan de eigenaar/bruikleengever. De eigenaar kan de gevraagde bijdrage weigeren. Dat is hier niet gebeurd. Het vragen van een bijdrage door het museum als bruikleenemer acht de

commissie als zodanig niet in strijd met de plicht gunstige randvoorwaarden te scheppen voor ondersteuning door de gemeenschap en harmonieuze betrekkingen met de gemeenschap te stimuleren. De kosten van restauratie komen in beginsel voor rekening van de eigenaar. Het feit dat het museum daarin een bijdrage vraagt, acht de commissie daarom evenmin in strijd met de in de vorige alinea bedoelde plicht. De commissie weegt bij dit alles mee dat de door het museum gevraagde bijdragen passen binnen de statutaire doelstelling van de vriendenstichting en de hoogte van de gevraagde bijdragen niet zodanig is, dat de vriendenstichting daardoor in moeilijkheden raakt.

De commissie heeft geconstateerd dat tussen de vriendenstichting en het museum geen bruikleenovereenkomst bestaat en ook geen ander document dat hun rechtsverhouding regelt, zoals een regeling voor de eigendomsovergang bij schenkingen door derden. Het museum en de vriendenstichting hebben tijdens de hoorzitting laten weten zich te beraden over de mogelijkheid hun rechtsverhouding in een algemeen document vast te leggen. De commissie acht een dergelijke vastlegging noodzakelijk, omdat dit voortvloeit uit de algemeen aanvaarde maatstaven voor documentatie van collecties als bedoeld in artikel 2.20 van de Ethische Code en de daar vereiste vastlegging van onder meer de provenance. Schriftelijke vastlegging stimuleert de partijen bovendien om zorgvuldig na te denken over hun relatie, zodat partijen weten wat ze van elkaar kunnen verwachten.

6. Conclusie

Een museum kan een vriendenstichting die tevens eigenaar is van een deel van de collectie een bijdrage vragen in de kosten van bewaring en restauratie van die collectie. Het museum en de vriendenstichting behoren hun rechtsverhouding voldoende gedetailleerd vast te leggen.

Aldus vastgesteld op 4 juni 2018